

Меди мої, меди лісовії!

Наукові експедиції продовжуються. Учені Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського беруть участь у Національному проєкті «Бортництво Полісся: архайчна традиція у сучасному вимірі», що здійснюється за сприяння Українського культурного фонду

Бортництво — одне з найдавніших господарських занять людства, відоме у більшості культур. Уміння виявити гніздо бджіл у лісі і забрати мед, знищивши їх, у процесі культурного розвитку замінилось розумінням корисності від співпраці з розумними комахами. Для них почали виготовляти штучні дупла-борті, розвішувати на деревах порожні колоди, забираючи при цьому лише частину меду і зберігаючи бджолину сім'ю.

На теренах України часів Київської Русі бортництво було промислом державного значення: медом і воском брали данину, ними торгували. Тогочасне законодавство передбачало охорону граней (ділянок відведених під борті) та самих бортей, за їх пошкодження зловмисник обкладався штрафом. Права власності на борті засвідчувалися документально, за спеціальними знаками — бортними знаменами можна було встановити особу власника.

Утім, уже на ранніх стадіях побутування бортництва виник конфлікт між ним та рільництвом. Збільшення кількості орної землі призводило до вирубування лісів і вже у XVI столітті (Литовськими статутами 1529 і 1588 років) заборонялось обробляти землю довкола бортних дерев. Виготовлення вуликів-когод і поступове перенесення їх ближче до житла також зменшило кількість бажаних розміщувати борті на деревах. До початку XIX століття зростаючі потреби в деревині для будівництва, експорт цінних порід деревини за кордон призвели до зменшення або ліквідації практик традиційного лісоторування, у тому числі і бортництва.

Винайдення 1814 року основоположником рамкового бджільництва Петром Прокоповичем рамкового вулика спростило медозбір та збільшило кількість меду, сприяло розвитку культурного пасічництва. І поступово бортництво, що було поширене майже по всій території України, по-

Продовжувачі бортницького мистецтва — сім'я ГЛУЩЕНКІВ: тато — Ігор, мама — Ірина, донька — Каріна

чало занепадати, хоч і не зникло остаточно. Локальними осередками побутування промислу до цього часу залишається історико-етнографічний регіон Полісся. Нещодавно (у 2018 році) бортництво було включено до Національного реєстру об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Його носіями себе визнали біля сотні осіб у Рівненській та Житомирській областях, багато хто з них — нащадки бортників. Вони й сьогодні користуються родовими бортними деревами та бортями, отриманими у спадок.

Ініціатором культурної паспортизації давньої традиції стало громадське об'єднання «Бортники України», засновники якого — Максим Пчелов та Олексій Нагорнюк — не лише

дослідили традиції бортництва, але й перейняли це ремесло від практикуючих бджолярів.

Відомим центром бортництва раніше була й Київщина. Історичні джерела засвідчують, що Київ був оточений непролазними лісами, зі старими деревами, придатними для проживання бджіл. Борті розміщувались і на околицях міста. Збереглася грамота від 28 червня 1666 року, за якою полковник Василь Дворецький передає в оренду старі бортні дерева на Бирківській землі церкви св. Василя Кесарійського у Києві.

Попри занепад промислу, починаючи з XVII століття, населення Київського Полісся практикувало заняття ним ще і в XX ст. У науковому архіві Інституту мистецтвознавства, фоль-

клористики та етнології імені М.Т.Рильського НАН України містяться унікальні польові записи 1921—1923 років та 1936 року про бортництво у с. Старосілля (нині затоплене село), у с.Ново-Шепелічі Чорнобильського району. Збереглися тогочасні світлини, малюнки знарядь праці бортника, самих бортників, опис, пов'язаних з ним традицій та вірувань. Бортний промисел і нині побутує на Київщині, хоч з огляду на утаємниченість професії та професійну конкуренцію тутешні бджолярі неохоче діляться своїми секретами. Цього року за сприяння Українського культурного фонду розпочався Національний проєкт «Бортництво Полісся: архайчна традиція у сучасному вимірі». Одним

із його завдань було включення Київщини до ареалу сучасного побутування бортництва у Національному переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Проведено попередні дослідження. Ми виявили два села в Іванківському районі, в яких бортницька традиція не переривалась впродовж століть.

У передостанній день липня учасники проєкту за сприяння Київської обласної адміністрації здійснили експедиційний виїзд у села Шпилі та Рудня Шпилівська. Позналилися з двома представниками старовинного промислу — Ігорем Володимировичем Глуценком та Іваном Івановичем Марченком. Обидва мають також рамкові вулики.

Закінчення на 3 стор. ►

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

2 стор. «Дорожня карта» абітурієнта та підсумки ЗНО

3 стор. Тернистою науковою дорогою йти неважко — якщо любиш

4 стор. Національна академія наук України оголошує конкурси у 2020 році

ОФІЦІЙНО

Атестація наукових напрямів університетів

3 серпня 2020 року почалася державна атестація закладів вищої освіти, які належать до сфери управління МОН, у частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності.

Атестація проводиться відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Порядку проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 652 «Деякі питання проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної)

діяльності», Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.03.2019 № 338 «Про державну атестацію закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності» та Наказу Міністерства освіти і науки України від 31.07.2020 № 994.

Державна атестація проводиться експертними групами за науковими напрямами, а комісія з питань проведення державної атестації ЗВО приймає остаточне рішення щодо атестації.

Для проведення державної атестації ЗВО подає до МОН за підписом керівника в електронному та паперовому виглядах: заяву;

інформаційні матеріали, відповідно до додатків 1—5 Методики.

В електронному вигляді документи подаються через спеціальну електронну систему: <http://atestat.rit.org.ua>

У паперовому вигляді документи подаються за адресою: 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 16, кімната 201-в.

Кінцевий строк подання документів — 18 вересня 2020 року.

Відповідальним за проведення державної атестації ЗВО є відділ розвитку науки у закладах вищої освіти головного управління із реалізації політик у сфері науки та інновацій директорату науки та інновацій Міністерства освіти і науки України.

Усе піде, як діти в школу?

Зазвичай, на початку серпня і батьки, і школярі вже повністю налаштовані на підготовку до нового навчального року. Одяг, ранці, зошити, пенали, підручники... Починається такий звичний, уже напівсвятковий ажіотаж розгортання шкільних базарів, черги, дорослі й малі з пакунками...

На жаль, такого не буде. А як буде? Думки про початок нового навчального року бентежать і вчителів, і учнів, а найбільше — батьків.

«Навчальний рік по всій території України розпочнеться вчасно, з 1 вересня, відповідно до особливостей епідеміологічної ситуації в конкретному регіоні або окремій адміністративно-територіальній одиниці», — заспокоїв усіх учасників освітнього процесу прем'єр-міністр України Денис Шмигаль.

Таку ж думку під час брифінгу висловив і т.в.о. міністра освіти і науки України Сергій Шкарлет. Він нагадав, що із серпня діють

нові правила адаптивного карантину, і за ними усі школярі, які мешкають у зеленій, жовтій, і помаранчевій зонах традиційно зустрінуть свято перше вересня — за партами у школах. І тільки на окремих територіях «червоної» зони, можливо, доведеться ухвалювати окремі рішення.

З вуст головного державного санітарного лікаря Віктора Ляшка, що виступає як гарант чітких прописаних норм щодо організації роботи закладів освіти в карантинний період, дізнаємося подробиці цих норм.

Одна з них: «організувати початок уроків у різний час, і щоб діти не відвідували навчальних закладів одночасно з дорослими і сторонніми людьми, які не є учасниками освітнього процесу», — заявив Віктор Ляшко. (У цьому пункті, шоправда, не зовсім зрозуміло, що означає ця вимога, і що робити працюючим батькам, якщо у них, приміром, двоє малолітніх дітей, у яких уроки розведені у часі).

За розробленими вимогами і вчителі, і учні мають приходити до школи у масках або респіраторів. Водночас під час занять маски можна буде знімати. Але для проходження шкільним коридором до будь-якого об'єкту поза класом, наприклад, маски знову треба одягати.

Викладацький склад, за словами головного санітарного лікаря, щодня має проходити термометрію, педагогічних працівників не допускати до закладу з температурою понад 37,2° С.

Дітям температуру не мірятимуть, однак розпитуватимуть про їхній стан здоров'я. Якщо ж у школяра виникнуть симптоми ГРВІ, тоді й градусник поставлять, і консультацію медпрацівника забезпечать.

МОЗ рекомендує за можливості проводити заняття на відкритому повітрі, передбачити також різні перерви для різних класів та груп, обмежувати масові заходи в закритих приміщеннях.

І, звичайно ж, під час занять у школі учні мають бути забезпечені всіма засобами безпеки та гігієни. На вході до приміщень влаштувати місця для дезінфекції рук, для використаних масок й рукавичок передбачити окремі контейнери, у санітарних кімнатах має бути рідке мило, паперові рушники або електросушарки для рук, медпункти обладнані безконтактними термометрами, дезінфекторами, засобами індивідуального захисту, розмітка на підлозі для дотримання дистанції, провітрювання приміщень після кожного заняття, по закінченні занять — дезінфекція дверних ручок, столів, місць для сидіння, перил тощо.

В ідеальній відстані між столами має бути не менш як 1,5 м, а за одним столом — не більше, ніж четверо школярів (і студентів). Має бути розроблено графік харчування. Працівники ідальні повинні працювати у захисних масках і одноразових рукавичках. А якщо вони видають страви або здійснюють розрахунок, то ще із захисними окулярами або щитком.

Керівники навчальних закладів мають провести належні інструктажі щодо правил поведінки членів колективу за різних ситуацій, зокрема й пов'язаних із COVID-19.

Рекомендації розроблено для всіх закладів освіти. Однак, вони залежатимуть від ситуації, яка складатиметься в регіонах, і тому, з одного боку — матимуть тимчасовий характер, а з другого — залежатимуть від самих регіонів, від їх наявностей і можливостей.

Під час недавньої селекторної наради прем'єр-міністр України нагадав регіонам, що безпека — найважливіше, але ж і вчитися має бути за чим: тож українобіжно забезпечити заклади освіти книжками, «до 1 вересня завершити всі реконструкції та ремонти». У регіонах недостатнє використання на освіту субвенцій із державного бюджету. Зокрема, дуже низький відсоток використання коштів за програмами «Спроможна школа» та «Нова українська школа». «Ресурси надані, але вони не використовуються», заявив Денис Шмигаль.

А до першого вересня — вже менше місяця.

«Дорожня карта» абітурієнта та підсумки ЗНО

А тим часом серпень опинився в Zenі вступної кампанії. З першого ж дня стартувала реєстрація електронних кабінетів, через які абітурієнти надсилатимуть заяви, документи до омріяних вишів. Їх почнуть приймати з 13 серпня. Окремі категорії вступників ще матимуть вступні екзамени та творчі конкурси. Це щодо майбутніх бакалаврів.

Майбутні магістри, які пройшли випробування ЄВІ та ЄФВВ, свої заяви на обрані спеціальності в обраних університетах можуть подавати уже з 5 серпня.

Нинішнього року кожний вступник — від молодшого бакалавра до магістра — має змогу подати заяви на 5 будь-яких спеціальностей до будь-якого закладу вищої освіти. А на контракт — взагалі необмежену кількість заяв. На конкурс можна подати сертифікати, одержані з 2017 по 2020 рік, а з іноземної — за три останні роки.

До конкурсу на всі спеціальності (на бюджет) допускаються випускники, які набрали під час ЗНО не менше, ніж 125 балів. Ще суворіші вимоги, якщо йдеться про медичні спеціальності, право, міжнародні відносини. Звичайно, названа кількість балів — то тільки найнижчий поріг, і в конкурсі з ними багато не досягнеш.

Подати документи для зарахування на бюджет на бакалавра можна до вечора 31 серпня. А вже 5 вересня, якщо поталанить, можна потрапити до списку зарахованих. Якщо ж ні, є ще шанс бути переведеним на вакантні бюджетні місця, якщо такі з'являться. Зарахування ж на контракт триватиме до 30 вересня.

Майбутні магістри можуть отримати радісну звістку про зарахування на бюджетні місця уже 11 вересня. А до 15 — ще можна отримати щасливий кви-

ток за рахунок переведення на вакантні бюджетні місця.

Державне замовлення на більшість спеціальностей — від бакалаврів до докторантів — нинішнього року зросло. Наприклад, університети зможуть прийняти майже на 6% більше бакалаврів на бюджет порівняно з минулим роком. (Нинішнього року державне замовлення за освітнім ступенем «Бакалавр» в Україні складає 84,6 тис. місць, денна форма — 77,6 тис.).

Логіка зрозуміла: 2020 року, порівняно із 2019, на 11% зростає кількість випускників 11-х класів. Звідси збільшення й кількості майбутніх бакалаврів, зокрема, що навчатимуться за державний кошт. Таким чином, країна отримала можливість не тільки наростити майбутній кадровий склад, а й переформувати його, залежно від потреб, які з часом змінюються. Нинішнього року підготовку більшої кількості спеціалістів заклали на інформаційні технології — на 39,9%, механічну інженерію — на 13,3%, електричну інженерію — на 11,6%, виробництво та технології — на 11,1% та інше.

І водночас, зменшено обсяг державного замовлення для бакалаврів на ті спеціальності, випускники яких в надлишку випущені університетами в минулі роки. Серед них підготовку спеціалістів у сфері обслуговування зменшено на 47,4%, в управлінні та адмініструванні — на 24,0%, спеціалістів з права — на 17,6% тощо. Ці загальні цифри й назви не дають можливості зрозуміти, чому звужується підготовка фахівців у сфері обслуговування, наприклад. Це ж не значить, що їх треба менше в країні, що розвивається. Може, не тих треба, чи не так підготовлених? Місце й час над цим задуматися настане дещо пізніше.

Держзамовлення за освітнім ступенем «Магістр» на основі ОС бакалавра становить у 2020

році 45 тис. місць. Це менше, ніж торік. На недавньому брифінгу т.в.о. міністра освіти і науки Сергія Шкарлета на теми вступної кампанії (участь у цьому брифінгу взяла ще низка представників міністерства та в.о. директора Українського центру оцінювання якості освіти Валерій Бойко) зміну пояснили тим, що менше було випущено й бакалаврів. Водночас керівництво МОН, все ж наповняло на «збільшенні кількості магістрів порівняно із тією, яку були закладено в проєкті постанови», — зазначив гендиректор директорату вищої освіти та освіти дорослих Олег Шаров.

Загалом цього року держава

участі такої кількості випускників в ЗНО вимагало б одержання понад 1,2 млн. сертифікатів. Водночас, не всі з'явилися на основну сесію. Тільки 74, 5% зареєстрованих брали участь у тестуванні, хоча й це у підсумку складає під мільйон учасників.

Проведення ЗНО вимагало підготовки 82890 аудиторій, понад 5 тисяч пунктів тестувань. І 217 660 працівників, які були задіяні у роботі на пунктах тестування. Треба віддати належне організаторам: ЗНО відбулося з дотриманням всіх правил безпеки, із застосуванням протиепідеміологічних засобів. Звичайно, були учасники ЗНО,

хімії — аж три тестові бали.

Водночас, «особливості» навчання в останню шкільну чверть, перехід на дистанційну форму, що значною мірою покладало відповідальність і на самих учнів, призвели й до дещо несподіваного позитивного результату. Нинішнього року кількість учасників ЗНО, які «набрали максимальний тестовий бал і отримали оцінку 200 балів» становила 447, або на 63% більше, ніж минулого року. Таких рекордсменів знань було вдвічі більше з англійської, в 16 разів (!) більше — з фізики, у півтора рази — з математики, більш як втричі — з історії України. Зате поменшало лідерів серед знавців хімії, жодний випускник не витягнув на 200 балів з іспанської. І всього 8 реальних знавців — за підсумками тестування — з української мови й літератури. Торік їх було 17. Теж небагато.

Є над чим подумати і фахівцям з предметів, і організаторам освітнього процесу. Чому у нас — виходячи з результатів тестування — завал з одними предметами і сплеск — з іншими? Варто врахувати й те, що скасування обов'язкової державної підсумкової атестації вплинуло на деяке зменшення кількості учасників зовнішнього незалежного оцінювання. Картина тестування виявилася дещо звуженою.

Підбиваючи підсумки, учасники брифінгу відзначили, що попри епідеміологічну ситуацію та зміну строків проведення ЗНО, тестування відбулись без жодних масових проблем чи порушень. Вимог безпеки дотримано. А підсумки ЗНО та одержані результати — це кінцевий підсумок тільки для вступників. А підстави для роздумів і вдосконалення процесу його проведення для організаторів.

Новини збирала Олена ДЯЧУК

Обговорення підсумків ЗНО під час брифінгу

виділила кошти на підготовку 176,5 тис. фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у закладах вищої освіти та наукових установах.

І все ж, якої якості випускники йдуть нині в ЗВО, тим більше з огляду на те, що остання чверть року минула в карантині, у дистанційному навчанні? Цій темі було приділено чимало уваги на брифінгу.

На основну сесію нинішнього року зареєструвалося 379 493 учасників. Якщо врахувати, що кожний учасник мав можливість скласти ЗНО з чотирьох предметів, то загалом наслідком

яких відправляли додому. Через симптоми ГРВІ. Декого попросили з аудиторій за порушення, але цифри ці досить мізерні. ЗНО відбулося.

Щодо відображення «якісних показників» знань, учасники брифінгу зазначали, що певною мірою дистанційне навчання таки вплинуло на загальний результат тестування. По деяких предметах довелося на 1-3 бали зменшити «прохідний» бал, який впливає на формування порогу «склав — не склав». Але якщо з української мови й літератури, біології, фізики, різниця становила 1 бал, то з математи-

Меди мої, меди лісовії!

▼ Закінчення. Початок на 1 стор.

Бортництвом у Шпилях раніше займався прадід Ігоря Глушенка, від нього та інших старожилів села йому дістались бортницькі інструменти. Бджоляр розповідає, що сучасні пасічники неохоче діляться секретами майстерності, тож, окрім консультацій старшого за віком Івана Марченка, з яким товаришує, часто користується порадами, що знаходить на спеціалізованих інтернет-форумах. На пасіці Івана Глушенка встановлено 9 колод, одну з них, принесену з лісу, він, за порадами старших бортників, не чіпає вже

сподівається пасічник, зможе вберегти їх від мародерів. І у рамкових вуликах, і в дуплянках мешкають лісові бджоли, ті з них, що живуть у дуплянках, виживають без спеціальної обробки від кліща.

Зацікавленість батьковим ремеслом виявляє донька Каріна, старшокласниця. Вона допомагає у встановленні бортей на деревах, пересаджуванні роїв та інших пасічницьких справах.

Розповідаючи про своїх наставників у бортницькій справі, Іван Іванович Марченко з села Рудня Шпилівська захоплено називає їх «трижильними людьми»: адже, щоб одній людині підняти

пасічник мав професійні травми — переломи, забиття... Але важка праця компенсується смачними медами та повагою людей.

Щоправда, останньої, на його думку, дуже бракує у ставленні до сучасних бортників. Вирубки лісу зменшують кількість дерев, придатних для бортей, зменшення кількості медоносних рослин та зміна клімату негативно впливають на збереження популяції лісових бджіл.

Для ловлі роїв Іван Іванович розмістив дві невеликих борті, вибравши для цього «правильні дерева» — високі, міцні дуби, що стоять окремо від інших дерев і роблять борт помітною бджолам. Розмірковуючи про перспективи бортного промислу, бджоляр журиться, бо молоді люди, котрі приходять до нього радитися стосовно заняття бортництвом, перш за все цікавляться, скільки на цьому можна заробити. Дізнаючись про початкові витрати та зусилля, дуже часто втрачають інтерес до справи. Залишаються лише небайдужі, ті хто любить цю нелегку але таку потрібну зараз роботу.

Проблема збереження біорізноманітності світу і, зокрема, збереження популяції бджіл — одна з нагальних екологічних проблем сучасності. Зникнення цієї комахи загрожує людству голодом, тому національні програми її порятунку задіяні у багатьох європейських країнах і США. Важливою складовою цих програм є захист диких бджіл, зокрема і через відродження бортництва. На пострадянсь-

Вулики-колоди мирно вживаються з рамковими вуликами

Фото Галини БОНДАРЕНКО

кому просторі бортний промисел існує в Литві, Башкортостані, як екокультурний проект 2013 року його відроджено у Польщі, з 2014 — у Німеччині, Швейцарії, з 2017 — у Франції. Зарубіжні науковці, культурологи (А.Вермелінгер, М.Тіле, Т.Сіле) започаткували наукові проекти — «Вільні бджоли», «Apis Arborea», «Демократія бджоли» — для обміну знаннями про життя бджіл та сучасні методи їх збереження у природі. Учені ведуть просвітницьку роботу серед населення, навчання дітей. У рамках здійснюваного проекту заплановано створення віртуального Музею бортництва, проведення фотовиставки, присвяченої бортництву Київщини. Будуть долучені світлини документів з Архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського Національної академії наук України. Наукові результати

проекту допоможуть привернути суспільну увагу до важливої екологічної проблеми, сприятимуть поширенню у культурно-інформаційному просторі країни відомостей про різні аспекти національної культурної спадщини, взаємозв'язок людської діяльності зі збереженням довкілля.

Насамкінець, про виконавців проекту: це Вишгородський історико-культурний заповідник, куратор проекту — кандидат історичних наук Влада Литовченко. Партнери: Управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації, Вишгородська міська рада, Олевський краєзнавчий музей та Сарненський історико-етнографічний музей.

Галина БОНДАРЕНКО,
науковий керівник проекту,
кандидат історичних наук,
Інститут мистецтвознавства,
фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського

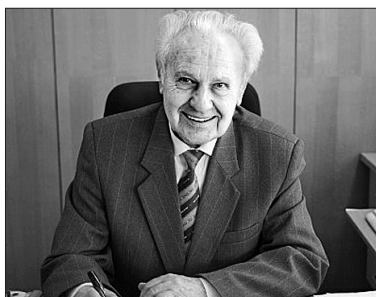
ПРИКЛАД У НАУЦІ

Тернистою науковою дорогою йти неважко — якщо любиш

Починаючи з минулого року Григорій Семенович Кіт — доктор фізико-математичних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки працює над бюджетною темою «Аналітично-числові методи для дослідження статичних і хвильових пружних полів у періодично — та наноструктурованих композитних середовищах». Нещодавно відомому українському вченому в галузі математичних проблем механіки та механіки руйнування виповнилося 90 років. 1956 року він почав працювати у Фізико-механічному інституті АН України. Нині — радник при дирекції Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України і головний науковий співробітник відділу обчислювальної механіки деформівних систем.

Про те, як стелилась його наукова (і не тільки) стежа, розмовляємо з членом-кореспондентом НАН України Григорієм КІТОМ.

— Свого часу під керівництвом Я.С. Підстригача — голови Західного наукового центру — було започатковано нові форми взаємозв'язку науки з виробництвом, розроблено ефективні підходи до розв'язання важливих для народного господарства проблем і реалізовано їх через міжвідомчі науково-виробничі комплекси (прообрази сучасних технопарків) в інтересах провідних галузей економіки західного регіону України (приладобудівної, машинобудівної, геолого-геофізичної, хімічної, сільськогоспо-

дарської), — розповідає Григорій Семенович. — Нині менше безпосереднього зв'язку з виробництвом. Створюємо більше теоретичних робіт.

— Розкажіть, над чим ви працювали в науці.

— Хіба в загальних рисах... Ярослав Степанович Підстригач скерував мене на дослідження основ теорії теплопровідності та термopружності плоских і просторових однорідних та кусково-однорідних тіл з тріщинами. Згодом вдалося започаткувати новий напрям контактної механіки — дослідження термомеханічної поведінки кусково-однорідних структур, наділених геометричними недосконаліостями границь, поверхневими неоднорідностями і міжфазними дефектами.

— І які результати досліджень?

— Було досягнуто фундаментальних результатів з математичного моделювання та дослідження напружено-деформованого стану тіл із тріщинами і тонкими включеннями, а також — з математичних основ контактної-поверхневих явищ у структурах з геометричними недосконаліостями границь, поверхневими неоднорідностями і

міжфазними дефектами. У 1988 році я став професором, а в 1990-му — членом-кореспондентом АН України. Лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 року, отримав дві премії Академії: імені О.М. Динника — за цикл робіт «Задачі теорії пружності та термopружності для тіл з тріщинами та включеннями» (1987 р.) та ім. М.О. Лаврентьєва — за цикл робіт «Створення математичних моделей і теоретичні дослідження динамічних процесів у механічних системах» (2003 р.). Брав участь у XIX Міжнародному конгресі з теоретичної та прикладної механіки в Японії (1996), III Європейській конференції з механіки деформівного твердого тіла у Швеції (1997), V Міжнародному конгресі з температурних напружень в США (2003). На останньому був членом міжнародного організаційного комітету від України.

Тривалий час очолював журнал «Математичні методи та фізико-механічні поля», науковий збірник «Прикладні проблеми механіки і математики», і зараз входжу до складу їх редколегій. Член редколегії журналів «Фізико-хімічна механіка матеріалів» і «Mathematical Modeling and Computing».

— Мабуть, чимало науковців є вашими учнями?

— 6 докторів наук і 12 кандидатів наук — безпосередньо. А від 1990 до 2006 років очолював спеціалізовану вчену раду при Інституті прикладних проблем механіки і математики НАН України із захисту докторських і

кандидатських дисертацій за спеціальностями «Механіка деформівного твердого тіла» та «Математичне моделювання і обчислювальні методи». Багато років читав лекції у Львівському університеті імені Івана Франка.

Я мав честь бути головою наукової секції математики і математичного моделювання Західного наукового центру НАН України і МОН України, членом секції математики і механіки Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки, членом бюро Координаційної ради Українського математичного товариства. Горджуся, що є дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка в Україні, яке очолює директор нашого інституту академік НАН України Р.М. Кушнір.

— А чому присвячені ваші дослідження останніх років?

— Розробленню нових методик розв'язування дво- і тривимірних стаціонарних задач теплопровідності й термopружності для тіл з вільною, жорсткою, гладко і гнучко закріпленою межею за тепловиділення і теплоізоляції в плоских областях.

— Як вважаєте: чи захищена нині наука в Україні?

— Ні. Тому кращі науковці й виїжджають за кордон.

— Можливо, варто пришвидшити процес євроінтеграції України? Що робить Інститут для цього?

— Публікує добрі статті, в тому числі — і за кордоном, щоб нас знали.

— Що вас «примусило» стати

математиком?

— Я ще зі школи знав добре математику — у мене в класі списували.

— Чи важко вам було йти тернистою науковою дорогою?

— Не тяжко. Бо я любив то.

— «Нема життя — є робота!» — сказав мені один науковець. Ви погоджуєтесь з такою тезою?

— Я з тим згоден.

— Який вірш і нині у вашій пам'яті?

— «Кавказ» Шевченка, «Каменяр» Франка... Поезії Лесі Українки.

— У чому, на вашу думку, полягає математична істина?

— Я — не філософ. То — філософське питання. Математика — цариця наук. Математику не змінить ніхто.

— Вас батьки виховували строго?

— Виховання, скажу чесно, виглядало так: я бачив, як батьки багато працюють. Ще я зрозумів, що в кожного має бути хороше ставлення до людей.

— Яких більше людей зустрічали — добрих чи — «не зовсім»?

— Добрих більше. Може, мені пощастило. Все-таки в більшості люди добрі.

— Що для вас важливіше — віра чи розум?

— Я прагматик. Завжди вірю в розум.

— Про що мрієте?

— Мрію, щоб Україна була вільною, незалежною, відповідальною.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК

УВАГА! ОГОЛОШЕНО КОНКУРС

Національна академія наук України оголошує конкурси у 2020 році

На здобуття Золотої медалі імені В.І.Вернадського

Національна академія наук України оголошує конкурс на здобуття Золотої медалі імені В.І.Вернадського Національної академії наук України

З метою відзначення вчених за видатні досягнення в галузі природничих, технічних та соціогуманітарних наук, на честь першого президента Української академії наук — видатного вченого, академіка Володимира Івановича Вернадського, а також з нагоди 85-річчя створення Академії Національної академії наук України було засновано Золоту медаль імені В.І.Вернадського.

Щорічно до дня народження академіка В.І.Вернадського (**12 березня**) присуджуються дві золоті медалі — одна вітчизняному і одна зарубіжному вченому.

* * *

1. Медаль присуджується лише окремим особам персонально як за окремі наукові досягнення, так і за сукупність наукових праць.

Одна і та ж особа не може бути нагороджена медаллю більше одного разу.

2. Медаль не присуджується посмертно, окрім випадку, коли лауреат помер після прийняття рішення про його нагородження.

3. У конкурсі на здобуття Золотої медалі імені В.І.Вернадського можуть брати участь:

а) дійсні члени і члени-кореспонденти НАН України незалежно від місця їх постійної роботи;

б) зарубіжні вчені;

в) окремі особи, які працюють у наукових установах, вищих навчальних закладах, на підприємствах і в організаціях, розташованих на території України.

4. Право висунення робіт на здобуття Золотої медалі імені В.І.Вернадського надається:

а) дійсним членам, членам-кореспондентам та іноземним членам НАН України;

б) науковим установам, вищим навчальним закладам та науковим радам НАН України;

в) науковим та науково-технічним товариствам, іншим громадським об'єднанням учених;

г) науково-технічним (технічним) радам міністерств, відомств, науково-виробничих об'єднань, конструкторських бюро, промислових підприємств.

5. Право представлення кандидатур на здобуття медалі надається відділенням НАН України.

6. Організації або окремі особи, що висунули кандидата для присудження медалі, до 12 листопада 2020 р. подають свої пропозиції разом з мотивуванням до відповідного відділення НАН України, в тому числі розгорнуту інформацію про номінанта та його наукові досягнення і здобутки (до 3 сторінок). Мотивоване подання повинне містити:

6.1. Наукову характеристику робіт з висвітленням їх значення для розвитку науки, народного господарства, суспільства (надання опублікованих праць, матеріалів відкриттів та винаходів не обов'язково).

6.2. Відомості про автора (прізвище, ім'я, по батькові, повна дата народження, перелік основних наукових праць, відкриттів, винаходів, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада, домашня адреса), а також кольорове персональне фото 9x12 в електронному та паперовому вигляді.

7. Усі матеріали подаються у двох примірниках за адресою:

01601, Київ, вул. Володимирська, 54, Президія Національної академії наук України (телефони для довідок: (044) 239-64-24; (044) 239-64-63).

На здобуття премій імені видатних учених України

З метою відзначення вчених, які опублікували найкращі наукові праці, здійснили винаходи і відкриття, що мають важливе значення для розвитку науки і економіки України, Національна академія наук України присуджує премії імені видатних учених України.

* * *

1. У конкурсі на здобуття премій імені видатних учених можуть брати участь:

а) дійсні члени і члени-кореспонденти НАН України незалежно від місця їх постійної роботи;

б) окремі особи, які працюють у наукових установах, закладах вищої освіти, на підприємствах і в організаціях, розташованих

на території України;

в) колективи авторів, які виконали запропоновану на здобуття премії роботу, якщо більшість авторів працює в установах, передбачених підпунктом «б» цього пункту.

2. Право висувати роботи на здобуття іменних премій надається:

а) дійсним членам і членам-кореспондентам НАН України;

б) науковим установам, закладам вищої освіти, дослідним лабораторіям і станціям, конструкторським бюро;

в) науково-технічним радам міністерств і відомств України;

г) науковим радам з проблем науки;

д) технічним радам промислових підприємств;

е) науковим та інженерно-технічним асоціаціям і товариствам.

3. Колектив, висунений на здобуття іменної премії, має включати лише основних авторів, чий внесок був найвагомішим. Загальне число авторів не повинно перевищувати трьох осіб. До складу авторського колективу не включаються особи, які вже були раніше удостоєні цієї іменної премії.

4. На здобуття іменних премій можуть бути висунені:

• наукові праці лише після того, як мине не менше 6 місяців, але не більше 5 років після їх опублікування;

• винаходи й відкриття — після їх впровадження у народне господарство.

5. Граничний термін подання роботи на конкурс — **1 листопада 2020 р.**

6. Організації та окремі особи, які висунули наукову працю на здобуття іменної премії, подають до відповідного відділення НАН України на бланку організації з написом «На здобуття премії імені ...»:

а) опубліковану працю (серію праць) або матеріали про наукове відкриття (винахід);

б) анотацію, що включає наукову характеристику праці та висновки щодо її значення для розвитку науки і народного господарства (українською мовою);

в) копії авторських свідоцтв та посвідчень про відкриття;

г) у відповідних випадках документи про впровадження роботи у народне господарство (копії постанов, наказів, актів та довідок про техніко-економічні показники впровадження);

д) акти випробувань (для нових конструкцій машин, технологічних процесів тощо);

е) відгуки наукової громадськості, преси про роботу;

ж) детальну довідку **у відсотково-цифровій формі** про творчий внесок кожного члена авторського колективу у висунену на конкурс роботу. Довідка складається окремо на кожного автора і підписується керівником установи за місцем роботи автора та скріплюється гербовою печаткою;

з) біографічні відомості про автора (авторів) (прізвище, ім'я, по батькові, рік та місяць народження, спеціальність, почесне звання, вчений ступінь, вчене звання, посада, службова, домашня та електронна адреси, службовий, домашній та мобільний телефони; ксерокопія довідки про надання ідентифікаційного коду), що підписуються ним (ними), а їх відповідність засвідчується керівництвом і гербовою печаткою установи за місцем роботи, а також **кольорове фото автора** на поточний момент форматом 9 x 12 у паперовому та електронному вигляді.

Усі матеріали подаються у **двох примірниках** на адресу відповідного відділення НАН України (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 54, Президія Національної академії наук України; телефони для довідок: (044) 239-64-24, (044) 239-64-63).

На конкурс не приймаються роботи, які були удостоєні Державної премії України, іменних премій Російської АН, НАН України і галузевих академій країн СНД або спеціальних премій інших відомств, що присуджуються за конкурсами.

Не приймаються на конкурс і збірники наукових праць більш ніж трьох авторів.

Оголошується конкурс на такі премії:

1. Премія імені М.М.Боголюбова — за видатні наукові роботи в галузі математики і теоретичної фізики (Відділення математики НАН України);

2. Премія імені Д.В.Волкова — за видатні роботи у галузі теорії ядра та фізики високих енергій (Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України);

3. Премія імені С.М.Гершензона — за видатні

досягнення в галузі молекулярної біології, молекулярної генетики та молекулярної біофізики (Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України).

4. Премія імені М.С.Грушевського — за видатні наукові роботи в галузі історичної україністики та соціології (Відділення історії, філософії та права НАН України).

5. Премія імені Р.Є.Кавецького — за видатні наукові роботи в галузі експериментальної онкології (Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України).

6. Премія імені Ф.М.Колеси — за видатні наукові роботи в галузі української фольклористики, етнології, народознавства та музикології (Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України).

7. Премія імені В.Є.Лашкарьова — за видатні роботи в галузі фізики напівпровідників та напівпровідникового приладобудування (Відділення фізики і астрономії НАН України).

8. Премія імені І.І.Мечникова — за видатні роботи в галузі мікробіології, імунології та геронтології (Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України).

9. Премія імені В.С.Михалевича — за видатні досягнення в галузі інформатики, теорії оптимізації і системного аналізу (Відділення інформатики НАН України).

10. Премія імені З.І.Некрасова — за видатні наукові роботи в галузі металургії (Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України).

11. Премія імені М.В.Остроградського — за видатні наукові роботи в галузі математики та математичних проблем механіки (Відділення математики НАН України).

12. Премія імені Л.В.Писаржевського — за видатні наукові роботи в галузі хімії та хімічної технології (Відділення хімії НАН України).

13. Премія імені І.К.Походні — за видатні роботи в галузі прикладного матеріалознавства (Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України).

14. Премія імені А.Ф.Прихотько — за видатні роботи в галузі лазерної фізики, оптики та кристалографії (Відділення фізики і астрономії НАН України).

15. Премія імені М.В.Птухи — за видатні наукові роботи в галузі економіки і демографії, демографічної статистики (Відділення економіки НАН України).

16. Премія імені І.П.Пулюя — за видатні роботи у галузі прикладної фізики (Відділення фізики і астрономії НАН України).

17. Премія імені Л.П.Симиренка — за видатні наукові роботи в галузі садівництва, дендробіології та квітництва (Відділення загальної біології НАН України).

18. Премія імені М.Д.Стражеска — за видатні наукові роботи в галузі лікування внутрішніх хвороб, кардіології (Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України).

19. Премія імені С.І.Субботіна — за видатні наукові досягнення в галузі геофізики, гідрофізики, наукового приладобудування, метрології, фізики атмосфери (Відділення наук про Землю НАН України).

20. Премія імені С.П.Тимошенка — за видатні досягнення в галузі теоретичної та прикладної механіки (Відділення механіки НАН України).

21. Премія імені В.І.Толубинського — за видатні досягнення в галузі теплофізики та теплотехніки (Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України).

22. Премія імені Є.П.Федорова — за видатні роботи в галузі теоретичної та прикладної астрономії (Відділення фізики і астрономії НАН України).

23. Премія імені І.М.Францевича — за видатні наукові роботи в галузі фізичного матеріалознавства (Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України).

24. Премія імені В.Ю.Чаговця — за видатні наукові роботи в галузі фундаментальної і прикладної фізіології (Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України).

25. Премія імені Д.І.Чижевського — за видатні наукові роботи в галузі філософських наук (Відділення історії, філософії та права НАН України).

На здобуття премій для молодих учених і студентів закладів вищої освіти за кращі наукові роботи

За роботи в галузі природничих, технічних і соціогуманітарних наук Президія НАН України щороку (в лютому) присуджує чотирнадцять

премій для молодих учених і чотирнадцять премій для студентів закладів вищої освіти. Премії присуджуються окремим авторам або колективу авторів за кращі наукові роботи, а також за серії наукових робіт з єдиної тематики, за відкриття та винаходи. Колектив, висунутий на присудження премії, повинен включати лише основних авторів, чий внесок був найвагомішим, і складатися не більш як з трьох осіб. Особам, удостоєним премій, на загальних зборах відповідного відділення Національної академії наук України вручаються дипломи встановленого зразка.

На конкурс не приймаються роботи, які раніше були удостоєні премій НАН України, галузевих академій або спеціальних премій інших відомств, що присуджуються за конкурсами.

Не приймаються на конкурс також збірники наукових робіт різних авторів.

* * *

1. У конкурсі можуть брати участь наукові співробітники, викладачі, стажери-дослідники, аспіранти науково-дослідних установ, закладів вищої освіти віком до 35 років включно, студенти вишів, а також аспіранти та студенти зарубіжних країн, які навчаються в наукових установах та ЗВО України.

2. Право висувати кандидатів на здобуття премій надається: ученим радам наукових установ і закладів вищої освіти, колегіям (президіям) міністерств і відомств України, технічним радам промислових підприємств, конструкторських бюро, радам наукових і науково-технічних товариств, що підтверджується витягом з протоколу засідання вченої ради установи або відповідного органу підприємства, організації, чи відомства.

Роботи, виконані молодими вченими, приймаються Національною академією наук України на конкурс за поданням відповідних міністерств, відомств, організацій та рад.

3. Граничний термін подання роботи на конкурс — **15 грудня 2020 р.**

4. Організація, яка висунула роботу на присудження премії молодим ученим та студентам, подає до Президії НАН України (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 54, телефони для довідок: (044) 239-64-24; (044) 239-64-63) в оформленому належним чином вигляді з написом на титульному аркуші: **«На здобуття премій НАН України для молодих учених (студентів)»** та зазначенням відділення НАН України відповідно до тематики роботи:

а) офіційний лист установи щодо направлення конкретної роботи на конкурс (на бланку) в 2-х примірниках, скріплений гербовою печаткою установи;

б) обґрунтоване подання, що включає назву, наукову характеристику роботи й коротку анотацію;

в) опубліковану наукову роботу (серію робіт), матеріали наукового дослідження або винаходу у 2-х ідентично оформлених примірниках — на конкурс молодих учених;

г) наукову роботу, матеріали наукового дослідження або винаходу в 1 примірнику — на конкурс студентів;

д) конкретну довідку **у відсотково-цифровій формі** про творчий внесок кожного члена авторського колективу, який складається з двох чи трьох осіб, у роботу або серію робіт, висунутих на конкурс;

е) довідку про те, що роботи, які подаються на конкурс, не були раніше удостоєні премій НАН України, країн СНД та ін.;

є) не менше двох рецензій сторонніх організацій (з зазначенням їхньої адреси);

ж) відомості про автора: прізвище, ім'я, по батькові, повна дата народження, місце роботи, науковий ступінь й посада (для студентів — ВНЗ, факультет, курс у розгорнутому вигляді), домашня та електронна адреси, номер телефону (службовий, домашній та мобільний), ксерокопія довідки про надання ідентифікаційного коду;

з) згоду на збір та обробку персональних даних (на відповідному бланку).

Усі матеріали, які подаються на конкурс, повинні бути відповідно оформлені: роботи (неопубліковані) підписані авторами, довідки і рекомендації — керівниками установ (ЗВО) та скріплені печаткою даної установи. Сторінковий обсяг кожного супровідного документа не регламентується.

5. Роботи, оформлені неналежним чином, до участі в конкурсі не допускаються.

6. Роботи, за які не присуджено премії, не зберігаються в НАН України і за бажанням можуть бути повернені відповідними відділеннями їх авторам.

Голова Наглядової ради — академік НАН України Борис ПАТОН Індекс газети «Світ» — 40744 Реєстраційне свідоцтво КВ №23725-13565ПР від 6 лютого 2019 р.	Адреса редакції: 03150, Київ, вул. Антоновича, 180. Телефон/ факс 287-82-47 E-mail: svit@ukrintei.ua www1.nas.gov.ua/svit	Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій Зам. 14 Газету віддруковано у ПП «Фірма «Гранмна»
--	--	---